

սին մէջ կ'ամբիփեն, հողով կը ծածկեն:

Ձեռ ըսեր արդեօք որ փորձ, հմուտ ճարտարապետ մ'է որ իրենց կ'առաջնորդէ: Այդ հմուտ ճարտարապետը բնագորումն է:

Հետեւեալն ուրիշ անգամ:

Հ. Յ. Վ. ԻՍԱԿԵՐՏԵՆՅ

Ա Ղ Ա Ի Ն Ի

2

Հիմա որ Աղանի, հազարապետն ու իր աղջիկը քուն կ'ըլլան, յարմար ժամանակն է որ ընթերցողաց քանի մը տեղեկութիւններ տամ, որ անհրաժեշտ պէտք է գիտնան՝ այս ճշմարիտ պատմութիւնը լաւագոյն թափանցելու համար: Ինչուան հիմա ըսածներէս յայտնի եղաւ որ տէլլա Ռէպպիա հազարապետն, Օրսոյի հայրը, սպաննուած մեռեր էր. բայց Գորսիգայի սպանութիւնքը Գաղղիոյ մարդասպանութեանց չեն նմանիր, որ թիավարութենէ ազատած մարդիկ արծաթեղէններդ գողնալու համար՝ ապահովագոյն ճամբայ կը սեպեն գրեզ մեռցրնելը. հոն թշնամիներէն կը սպաննուի մարդ. բայց շատ աւթի մէջ կարելի չէ ըսելը թէ ինչ պատճառաւ թշնամի կ'ունենան Գորսիգայի: Շատ ազգատոհմեր կան որ հին ատենէ 'ի վեր զիրար կ'ատեն, և իրենց սկզբնական ատելութեան պատճառը բոլորովին անյայտ եղած է:

Տէլլա Ռէպպիա հազարապետին ազգատոհմը շատ մը ազգատոհմերու հետ ատելութիւն ունէր, բայց մասնաւորապէս Պարրիչինի ըսուածին հետ. և կ'ըսուէր թէ Ժ.Չ դարուն ամուսնութեան մը պատճառաւ գժտութիւն ծագելով մէջերնին, Պարրիչինի ցեղէն մէկը ըսպանութիւն ըրեր էր: Ուրիշներն ալ

կ'ըսէին թէ տէլլա Ռէպպիա ցեղէն էր սպաննողը. այսչափ միայն յայտնի է, որ աս երկու տանց մէջ արին թափուած էր: Սակայն արտաքոյ տեղոյն սովորութեան, ուրիշ սպանումներ առաջ չէին եկած ասկից. և պատճառն այն է, որ երկու ցեղերն ալ ճենովայի տէրութենէն միշտ հալածուած ըլլալով, երիտասարդներն օտար երկիր կը փախչէին և ազգատոհմերուն երեսփոխան չէր մնար: Անցեալ դարուն վերջերը՝ տէլլա Ռէպպիա ցեղէն մէկը, որ Նէպպոլոյ տէրութեան ծառայութեան մէջ պաշտօնակալ էր, խաղաբանի մը մէջ վէճ ունենալով ուրիշ գինուորականներու հետ, ասոնք շատ մը նախատական խօսքերէ զատ՝ Գորսիգայի այծարած կանչեցին զինքը: Պաշտօնակալը ձեռքը սուրին տարաւ. բայց իրեք հոգոյ դէմ մինակ ըլլալով բանը շատ ձախորդ պիտի երթար, թէ որ ուրիշ խաղացող մը վրայ հասած չլլար և չպաշտպանէր զինքը՝ պոռալով: Ես ալ գորսիգայի եմ: Այս օտարականը Պարրիչինի ցեղէն էր, և չէր ճանչնար գիմացիներ: Երբոր իրարու հետ ճանչուորեցան, երկու կողմանէ ալ մեծամեծ քաղաքավարութիւններ և մշտնջենաւոր բարեկամութեան երդմունքներ եղան. որովհետեւ Գորսիգայիք իրենց երկրէն դուրս շուտով կը բարեկամանան իրարու հետ, իսկ իրենց կողմոյն մէջ բոլորովին հակառակն է: Ասոր ըստուգութիւնը նոյն պարագային մէջ ալ տեսնուեցաւ. տէլլա Ռէպպիան և Պարրիչինի մտերիմ բարեկամ մնացին իտալիոյ մէջ. իսկ Գորսիգա դառնալէն վերջը, շատ ցանցաւ կը տեսնուէին իրարու հետ, թէպէտ նոյն գեղը կը բնակէին. և մեռնելէն վերջը գիտցողները զուրցեցին որ հինգ վեց տարիէ 'ի վեր իրարու բարե չէին տուած: Իրենց զաւակներն ալ իրարմէ հեռու կեցան. Կիլիֆուչիոյ, Օրսոյի հայրը, զինուորական կենաց մէջ մտաւ. իսկ Կուխիչէ Պարրիչինի՝ փաստաբան եղաւ: Երբոր երկուքն ալ ընտանեաց գլուխ եղան, գրեթէ բնաւ չտեսնուեցան իրարու:

հետ, և իրարու վրայօք չէին խօսէր. արդէն արուեստով ալ բռնորովին կը պանազանէին իրարմէ:

Սակայն օր մը, 1809 ին, Կուխտիչէ Պասգիա քաղաքին մէջ լրագրի մը մէջ կարդալով, որ Կիլիֆուլադի հարիւրապետը պատուոյ նշան առած էր, ուրիշներու առջև ըսաւ որ չէր զարմանար այս բանիս վրայ, որովհետեւ * * * զօրավարն՝ տէլլա Ռէպպիա ազգատոհմին պաշտպանն էր: Այս խօսքը Կիլիֆուլադիի աւանջն հասուցին վեննա. անիկայ ալ գորսիգացուոյ մը ըսաւ որ հայրենիքը դարձած միջոցը՝ շատ հարուստ պիտի գտնար զԿուխտիչէ, որովհետեւ Կորսընցուցած դատաստաններէն աւելի ստակ կը շահէր քան թէ յաղթածներէն: Պարբիշինի փաստաբանը լսեց այս երգիծաբանութիւնը և չկրցաւ մոռնալ: 1812 ին, ետեւեւ եղաւ իր գեղին գեղապետ դրուելու, և շատ յոյս ունէր որ կը յաջողի. բայց * * * զօրավարը Կիլիֆուլադիի կնոջ մէկ ազգականն առաջարկեց թրդութով ընդհանրական քաղաքապետին, և խնդիրը մէկէն կատարուեցաւ: Պարբիշինի հաստատ միտքը դրաւ որ Կիլիֆուլադիի հնարքովը բանը փոխուեցաւ: 1814 ին, Նաբոլէոն կայսրութենէ ինկածին պէս՝ զօրավարին ընտրածն իբրեւ Պոնաբարդի կուսակից պաշտօնէն վարձգուեցաւ, ու տեղը Պարբիշինի անցաւ: Անիկայ ալ վար ինկաւ Հարիւր-աւուրց միջոցը. բայց այն մրկալից օրերէն ետքը, փառաւոր հանդիսիւ գեղապետութեան կնիքն ու քաղաքական արձանագրութիւնները նորէն առաւ:

Այս միջոցէն սկսեալ աղէկ աստղ ունեցաւ Պարբիշինի. և միակերպ սուտ ամբաստանութիւններով կը նեղէր տէլլա Ռէպպիա հազարապետը, որուն կէս թողակ կապուած ըլլալով Բիէդրանէրա քաշուած կ'ապրէր. երբեմն տոյժ կը պահանջէր անկէ՝ ըսելով թէ ձին գեղապետին պարտիզին փնաս տուեր էր. երբեմն ալ եկեղեցւոյն յատակը նորոգելու պատճառանքով՝ այն կոտորած գերեզմանաքարերը վերցնել կուտար, որոնց վրայ տէլլա Ռէպպիա ցեղին

ազգանշանները կային: Թէ որ այծերը հազարապետին պարտիզին մատղաշ տունկերն ուտէին, գեղապետը կենդանեաց տէրերուն պաշտպան կ'ըլլար: Հետզհետէ ան համեմատաբար որուն յանձնուած էր Բիէդրանէրայի թղթատարութեան արկղիկը, և գիւղային պահապանն՝ որ անդամահատ ծեր զինուոր մըն էր, երկուքն ալ տէլլա Ռէպպիաներուն մարդիկն ըլլալով՝ պաշտօնէ ինկան, և Պարբիշինի կողմին մարդիկ տեղերնին յաջորդեցին:

Հազարապետին կնոջ մահն հասաւ մեռաւ, և մեռնելէն առաջ իմացուց որ կ'ուզէր այն պղտիկ անտառին մէջ թաղուիլ, ուր կենդանութեանն ատեն կ'ախորժէր պտրտիլ: Գեղապետը մէկէն իմաց տուաւ որ գեղին գերեզմանատունը թաղուի, որովհետեւ ինքն իշխանութիւն չունէր առանձին թաղման մը թոյլ տալու: Հազարապետը կրակ կրտրած՝ իմացուց որ մինչև որ հրամանը գայ, կնիկն ուզած տեղը պիտի թաղուէր, և հոն փոս բանալ տուաւ: Գեղապետն ալ գեղին գերեզմանատեղոյն մէջ փոս բանալ տուաւ, և գիւղական հսկողութեան ձիաւոր զինուորները կանչեց, որպէս զի՝ կ'ըսէր՝ օրէնքը յաղթէ: Թաղման օրը երկու կողման մարդիկն իրարու առջև ելան, և վախ կար որ յարձակմունք մը ըլլայ տէլլա Ռէպպիա տիկնոջ դիակն յափշտակելու համար: Քառասունի չափ աղէկ մը զինեալ գեղացիներ, զորոնք մեռելոյն ազգականները բերեր էին, ստիպեցին ժողովրդապետն եկեղեցիէն դուրս ելլելու միջոցը՝ որ անտառին ճամբան բռնէ. մէկալ կողմէն ալ՝ գեղապետն, իր երկու որդիքը, իրենց կողմնակիցներն և յիշեալ ձիաւոր զինուորքը վրայ հասան՝ դէմ կենալու համար: Երբոր գեղապետը բռնադատեց և ուզեց որ յուղարկաւորքն ետ դառնան, սպառնալեաց և կրքի աղաղակներ բարձրացան օգուն մէջ. իր հակառակորդներն աւելի բազմաթիւ էին և միտքերնին դրած էին կապերնին առաջ տանիլ: Քանի մը հոգի հրացաններն լեցուցին,

ինչուան նաև կ'ըսուի թէ հովիւ մը
զէնքը գեղապետին վրայ շտկեց. բայց
հազարապետը վեր վերուց անոր հրա-
ցանն ու ըսաւ. Ոչ որ առանց իմ հրա-
մանիս պարպէ հրացանը: Գեղապետին
աչքը վախնալով, ետ քաշուեցաւ իրեն
հետևորդաց հետ. ան ատեն յուղարկա-
ւորութիւնը ճամբայ ելաւ, և կամաւ
երկայն ճամբան բռնեց՝ որպէս զի գե-
ղապետին տանն առջնէն անցնի: Հոն
տեղ՝ անմտին մէկն որ յուղարկաւո-
րաց մէջ եկեր մտեր էր, խեղքը փչեց
կեցցէ կայսր պոռաց. երկու իրեք հո-
գի պատասխանեցին ասոր, և տէլլա
Ռէպպիաներուն մարդիկն երթալով
բռնկելով՝ ուղեցին գեղապետին մէկ
եզն սպաննել, որ դիպուածով ճամբա-
նին կ'արդիւէր: Բարեբաղդաբար հա-
ղարապետն արդիւնց այս բռնութիւնը:

Մէկէն գեղապետը գրեց մեծ քաղա-
քապետին որ աստուածային ու մարդ-
կային օրէնքներն ոտքի տակ առնուեր
էին, իր վէհափառութիւնն անարգուեր
էր, և թէ տէլլա Ռէպպիա հազարապե-
տը պոնաբարդեան դաւակցութեան
մը գլուխ կեցած էր՝ թագաւորութեան
ժառանգութիւնը փոխել տալու և զքա-
ղաքացիս իրարու հետ ձգելու դիտմամբ:
Այս ամբաստանութիւնը չափազանց
ըլլալով՝ հետևանք չունեցաւ. հազարա-
պետն ալ իրեն կողմանէ մեծ քաղաքա-
պետին և թագաւորական գործակալին
գրեց իմացուց բանը. և զօրաւոր ազ-
գականներու պաշտպանութեամբ՝ գե-
ղապետին դիտաւորութիւնը պարապ
ելաւ, տէլլա Ռէպպիա տիկնոջ դիակն
անտառին մէջ մնաց, և կեցցէ կայսրն
պոռացողը մինակ տասնըհինգ օրուան
բանտի դատապարտուեցաւ:

Պարրիչինի փաստաբանը զայրացած՝
ուրիշ զէնք ձեռք առաւ. հին արձանա-
գիր մը դուրս հանելով՝ ուղեց յափշտա-
կել հազարապետին ձեռքէն ջրոյ վտակ
մը որ ջաղացք մը կը դարձնէր: Դա-
տաստանը տարի մը տևելէն ետքը եր-
բոր վճիռը պիտի դուրս ելլէր, և հաւա-
նականաբար հազարապետին կողմը,
Պարրիչինի թագաւորական գործակա-

լին ձեռքը նամակ մը յանձնեց, Ակոս-
դինի անուամբ հուշակաւոր աւազակէ
մը գրուած, որուն մէջ մահ և կրակ կը
սպառնար գեղապետին՝ թէ որ իր պա-
հանջմունքէն ետ չկենար: Գեղապետն
ասով կը յուսար ատենան հազարապե-
տին դէմ գրգռել, բայց նոյն միջոցին
Ակոսդինի նամակ մը գրեց թագաւո-
րական գործակալին՝ ծանուցանելով որ
սուտ էր իրեն անունով գրուած նամա-
կը, և « թէ որ գտնամ այս խաբէու-
թիւնն ընողը, կ'աւելցնէր, վրէժս պի-
տի առնեմ »: Ասով յայտնի եղաւ որ
Ակոսդինին չէր նամակը գրողը. տէլլա
Ռէպպիաները զՊարրիչինիները կ'ամ-
բաստանէին, ասոնք ալ զանոնք. եր-
կու կողմէն սպառնալեաց ձայներ կը
բարձրանային, և դատաւորք չէին կըր-
նար յանցաւորն որոշել:

Այս միջոցին Կիրթուչիոյ հազարա-
պետն սպաննուեցաւ. և դատաստանին
առջև հետևեալ կերպով սպանութեան
պարագաները պատմուեցան: 18.. տար-
ւոյն օգոստոսի 2 ին, իրիկուան մութ
ատեն՝ կին մը որ ցորեն կը բերէր Բիէ-
դրանէրա, ետեւէ ետեւ երկու հրացանի
պարպուելու ձայն լսեց, որ արձրկուած
էին խոր ճամբէ մը, և հարիւր յիսուն
քայլ էր իրմէն հեռաւորութիւնը: Ան-
միջապէս վերջը մարդ մը տեսաւ որ վա-
զելով այգիներու մէջ փախաւ ու դէպ
'ի գեղը կ'երթար: Այս մարդը մէկ
վայրկեան մը կեցաւ ու ետ դարձաւ
նայեցաւ. բայց հեռաւորութենէն չը-
կրցաւ Բիէդրի կինն որոշել անոր դէմ-
քը, թող որ բերանը որթի տերև մը
ունէր որով գրեթէ բոլոր երեսը ծած-
կուած էր: Յիշեալ անձը ձեռքովը նը-
շան մը ըրաւ ընկերոյը զոր վկայն տե-
սած չէր, ետքը այգիներուն մէջ ան-
երևոյթ եղաւ:

Բիէդրի կնիկը ձգեց բեռը՝ վազեց
սպանութեան տեղը, և գտաւ տէլլա
Ռէպպիա հազարապետն արեան մէջ
թաթխուած՝ ընդունած երկու հա-
րուածներէն, բայց դեռ կենդանի: Խեղ-
ճը կերկերաձայն կը պատերազմէր մա-
հուան հետ, բայց բառ մը չէր կրնար

արտաբերել. այս պարագան ճշմարիտ սեպեցին բժիշկները, քննելով որ վէրքերը թոքին հանդիպած էին: Կինը վեր վերուց զինքն ու հարցմունքներ ըրաւ. հոգեարքը կ'ուզէր խօսիլ, բայց չէր կրնար հասկըցընել միտքը. և որովհետեւ կը ջանար ձեռքը գրպանը խօթել, կինն աճապարեց ու հանեց հոնկէ գրապանակն ու ձեռքը տուաւ. վիրաւորեալն առաւ լարինն ու ջանաց գրել և յաջողեցաւ ալ մեծաւ դժուարութեամբ. բայց վկան կարդալ չգիտնալով՝ չհասկըցաւ գրած տառերը: Հազարապետն ոգեսպառ՝ Բիէդրի կնոջ ձեռքը թողուց գրապանակը, ուժով մը սխմելով զայն և արտաքոյ կարգի նայուածքով մը անոր նայելով, իբրեւ թէ ուզէր ըսել թէ սպանչիս անունն է գրածս:

Բիէդրի կինը գեղ դառնալու միջոցը՝ Պարրիչինի գեղապետին հանդիպեցաւ, որ իր վինչէնդէլլոյ որդւոյն հետ էր. և գիշեր էր: Պատմեց կինը տեսածը. գեղապետն առաւ ձեռքէն գրապանակն ու պալատը վազեց՝ պաշտօնական ըզգեստն հագնելու և հետը քարտուղարն ու զինուորներն առնելու: Մագդաղինէ Բիէդրի վինչէնդէլլոյի հետ մինակ մնալով, առաջարկեց անոր որ երթան օգնեն հազարապետին, յուսալով որ դեռ ողջ էր. բայց վինչէնդէլլոյ պատասխանեց որ եթէ այսպիսի վայրկենի մը մէջ անանկ մարդու մը քոֆն երթար՝ որ իր ազգատոհմին մահացու թշնամին եղած էր, մէկէն իբրեւ անոր մարդասպանը կ'ամբաստանուէր: Քիչ ատենէն գեղապետը վրայ հասաւ, հազարապետը մեռած գտաւ, դիակը վերցընել տուաւ, և դէպքին արձանագրութիւնը յօրինեց:

Պարրիչինի թէպէտ և այլայլած, մէկէն հազարապետին գրապանակին վրայ կնիքը դրաւ, և ձեռքն եղած քննութիւնները զանց չըրաւ. բայց էական բան մը դուրս չեկաւ: Երբոր մասնաւոր շրջուած դատաւորն եկաւ, բացին գրապանակը. և արիւնացայտ երեսի մը վրայ քանի մը տառեր գրուած տեսան. Ակոս.

դի... որով դատաւորը յայտնի միտքը դրաւ որ Ակոսդինի էր մարդասպանը: Սակայն Աղաւնի տէլլա Ռէպպիա, սպանելոյն աղջիկը, ուզեց քննել գրապանակը, և երկար ժամանակ թղթատելէն վերջը, աղաղակեց՝ մատոյն զգեղապետը ցուցընելով. Ահաւագիկ ատիկայ է ըսպաննողը: Եւ սկսաւ պատմել որ քանի մը օր առաջ հայրը նամակ մը ընդունած ըլլալով իր որդիէն, այրեր էր զայն, բայց առաջ գրապանակին մէջ գրեր էր Օրսոյի հասցէն, որ փոխած էր իր զօրատեղին: Իսկ արդ այս հասցէն չէր դտնուէր գրապանակին մէջ, և Աղաւնի կը հետեցընէր որ գեղապետը պատուեր էր զայն, ուր անտարակոյս հայրն իր սպանչին անունն ալ գրած էր, և թէ անոր տեղը գեղապետն Ակոսդինիի անունը գրեր էր: Դատաւորն իրօք տեսաւ որ թուղթ մը կը պակսէր ըսած տեղը. բայց ետքը դիտեց տեսաւ որ ուրիշ տեղեր ալ թղթեր կը պակսէին, և վկաներ ըսին որ հազարապետը սովորութիւն ունէր գրապանակին թղթերն ասանկ պատուելու՝ երբոր սիկարը կ'ուզէր վառել. որով հաւանական կրնար ըլլալ որ անուշադրութեամբ գրուած հասցէն ալ պատուած ըլլար: Ասկէ զատ, ըսուեցաւ որ գեղապետը գրապանակն առած միջոցը՝ մթուն պատճառաւ չէր կրնար կարդացած ըլլալ. և թէ բնաւ տեղ մը կանկ առած չէր պալատը մոռնալէն առաջ, և զինուորաց գլխաւորն հետը մէկտեղ տուն մը տներ էր, և տներ էր անոր ճրագ վառելն, զգրապանակը պահարանի մը մէջ դնելն ու կնքելը:

Երբոր զինուորաց գլխաւորը վկայութիւնը ըննեցուց, Աղաւնի ինքիրմէն դուրս ելած ոտքն ինկաւ և երգմամբ կը պաղատէր որ խոստովանի թէ արդեօք կտոր մը ատեն մինակ թողուցեր էր զգեղապետը: Զինուորականը քիչ մը տարակուսելէ վերջը՝ աղջկան այլայլութենէն գորոված, վկայեց որ մօտի սենեակը գացեր էր թերթ մը թուղթ բերելու, բայց վայրկեան մըն ալ չէր ուշացած, և նոյն միջոցին որ ինքը շօշա-

փելով մթուն մէջ կը փնտռէր թուղթը՝ գեղապետը միշտ հետը կը խօսէր։ Բաց ասկէ՝ կը վկայէր որ 'ի դարձին նոյն տեղը գտեր էր զարիւնոռոգ գրապանակն, ուր նետեր էր զանիկայ գեղապետը։

Պարրիչինի մեծաւ հանդարտութեամբ պատասխան տուաւ. ըսաւ որ չէր մեղադրէր տէլլա Ռէպպիա օրիորդին զայրոյթը, և ընդ հակառակն յանձն կ'առնէր ինքզինքն արդարացընելու։ Յըցուց որ այն իրիկունն ինքը գեղն էր. և Վինչէնդէլլոյ որդին իրեն հետ տանը դրան առջին էր սպանութեան միջոցը. իսկ Օուլանտուչիոյ՝ միւս որդին՝ ջերմէ բռնուած, անկողնէն բնաւ չէր ելած։ Տանը բոլոր հրացանները դուրս հանեց, որոնց և ոչ մէկը նոր պարպուած էր. իսկ գրապանակին գալով, ըսաւ որ փութացեր էր կնքել ու իր փոխանորդին ձեռքն յանձնել զանիկայ, գուշակելով որ հազարապետին հետ ունեցած թշնամութեանը պատճառաւ կրնար կասկած իյնալ իր վրայ։ Հուսկ ուրեմն յիշեց որ Ակոսդինի մահ սպառնացեր էր որուն որ իր անունովը թուղթ գրած էր, և թէ անշուշտ հազարապետին վրայ կասկածի գացած ըլլալով սպաններ էր։

Տէլլա Ռէպպիա հազարապետին մահունէն հինգ օր վերջը՝ Ակոսդինի գինուորաց պզտի խմբէ մը պաշարուելով, գէնքը ձեռքը շունչը տուաւ։ Վրան Աղաւնիի թուղթ մը գտան, որուն մէջ կ'երգունցընէր զաւագակն որ յայտնէր թէ ինքն էր արդեօք թէ չէ մարդասպանը։ Ակոսդինի պատասխանած ըլլալով այս թղթին, շատերն հետեցուցին որ սիրտ չէր ըրած աղջկանն ըսելու որ ինքն էր հօրը կեանքն առնողը։ Սակայն այն մարդիկն որ Ակոսդինի բնաւորութիւնն աղէկ կը ճանչնային, ցած ձայնով կ'ըսէին՝ որ եթէ ինքն ըրած ըլլար այդ սպանութիւնը, փոխանակ լռելու կը պարծենար։ Ռւրիշ աւագակ մ'ալ, որ Պրանտուչիոյ կը կոչուէր, գրով ծանոյց Աղաւնիի որ իր պատուոյն վրայ երգունալով կը յայտնէր իր ընկերոջ անմեղութիւնը. բայց իր միակ պատ-

ճառն այն էր՝ որ Ակոսդինի բնաւ ըսած չէր իրեն որ հազարապետին վրայ կասկածած ըլլայ։

Հետեանք։ Պարրիչիններն անպարտ ելան. դատաւորը գովեստներ տուաւ գեղապետին, և գեղապետն ալ այս առթիւ ետ կեցաւ ջրոյ վտակին վրայ ըրած պահանջմունքէն։

Աղաւնի պալլադա մը յանկարծախօսեց հօրը դիակին վրայ՝ բարեկամաց ներկայութեանն առջև. անոր մէջ Պարրիչիններուն դէմ ունեցած բոլոր ատելութիւնը դուրս հանեց և յայտնապէս սպանիչ կոչեց զանոնք, միանգամայն եղբօրը վրէժխնդրութիւնը կը սպառնար անոնց։ Այս այն պալլադան էր, զոր նաւաստին Լիւդիայի առջև կ'երգէր. աշխարհք ամէն գիտէր զայն Գորսիգայի մէջ։ Երբոր հօրը մահը լսեց Օրսոյ, որ այն միջոցին հիւսիսային Գաղղիա կը գտնուէր, առժամանակեայ հրաժեշտ մը խնդրեց, բայց չկրցաւ ձեռք ձգել։ Սկզբան քրոջմէն թուղթ մը առնելով՝ Պարրիչինի ազգատոհմն յանցաւոր սեպեց. ետքը դատաստանական քննութեան ամէն թղթերուն օրինակն ընդունելով և դատաւորէն ալ մասնաւոր նամակ մը, գրեթէ բոլորովին համոզուեցաւ որ Ակոսդինի էր մեղապարտը։ Ամէն իրեք ամիսը մէջ մը Աղաւնի թուղթ կը գրէր իրեն և կը կրկնէր իր կասկածներն՝ զորոնք ինքը հաւաստիք կ'անուանէր։ Օրսոյ թէպէտ չէր հաւտար, բայց գորսիգացի արիւնն երակներուն մէջ կը բորբոքէր, և երբեմն քիչ կը մնար որ իր քրոջ կարծիքէն ըլլար։ Հանդերձ այսու՝ ամէն անգամ որ կը պատասխանէր Աղաւնիի՝ կ'ըսէր թէ իրեն բերած պատճառներն հաստատուն հիմ մը չունէին և հետևաբար հաւատք ընծայել չէր ըլլար անոնց. և կ'արգիլէր որ այն նիւթին վրայօք մէջ մ'ալ չգրէ իրեն. բայց 'ի զուր։ Այս կերպով երկու տարի անցնելէն վերջը, Օրսոյ կէս թոշակով հրաժեշտ ընդունեցաւ և դարձաւ իր հայրենիքը, ոչ թէ վրէժ առնելու դիտմամբ անոնցմէ՝ որ ինքը միտքը անմեղ գրած էր, հապա-

իր քոյրն ամուսնացրնելու համար և իր պզտիկ ստացուածքները ծախելու, թէ որ կարենար անոնցով այնչափ ստակ ձեռք ձգել՝ որ կարենար ցամաք երկիր ապրիլ:

Շարունակութիւնը գալ յերրոյ:

ՄԷՐԻՄԷ

Տեսիլք կոյումբուսի:

Երկու օր անցեր էր. զինուորներն յուսահատ և երեսներն կախած՝ սուրը ձեռուներն, ցուցրնելով կոլումբոսի անհզոր ծովը՝ կը կանչէին. կամ ցամաք, կամ մահ: Բայց զիւցազնն հանդարտ, և ականջ դնելով երկնից ներդաշնակութեանը՝ կ'ըսէր իրենց, հաւատալով հանճարոյն զօրութեանը. Բարեկամք, օր մը, օր մ'ալ միայն:

Օր մը, ով իմ բարեկամներս. քիչ ատենէն արշալոյսն պիտի ծնանի. թողէք իմ վերջին նայուածքներուս որ տեսնեն անգամ մըն ալ զարևը. ինչ գեղեցիկ պիտի գտնեմ. վաղը ալ չեմ մեռնիր: Իմ աճեցուն համբաւոյս խանձարուրը՝ աշխարհ մը պիտի ըլլայ:

Օրն ծնած ատեն իր լոյսը չիմարեր. թողէք որ ես ալ իրեն պէս իմ ընթացքս կատարեմ: Ո՛չ, ես չեմ կրնար մեռնիլ. աշխարհ մը կը սպասէ ինծի. այն աշխարհը մօտ է մեզի. ահաւասիկ, հոն է. կ'երդնում ամէն տեսած բանիս վրայ, կ'երդնում բովանդակ բնութեան վրայ, թունդ ելած սրտիս վրայ՝ որ կը զգայ զայն:

Կ'երդնում յերկինս այս՝ որ լի են անոր ներկայութեամբը. ի տիեզերական երգաբանութիւնն, յանհուն նուագակցութիւնն՝ ուր կը պակսի արարածոց ձայներէն մէկն. կ'երդնում յԱստուածն՝ որ կատարեց իրեն գործը, և միայն երես մը բացաւ մեր աչքին առջև այն զրօքին՝ ուր իր անունը զրոյմուած է:

Այո՛. թէ որ ինքն ուրիշ երկինքներ ստեղծեց, կայ նաև ուրիշ երկիր մ'ալ. կոյր և անապատ ծովուն վրայ միթէ փուռ տեղ վառած է այնչափ անհամար ջահեր. կան կան բաց աչքեր այս գեղանշոյլ արփիներուն նայող. մէկ քանի մոգական աշխարհքներ հոս զետեղելու համար՝ ինքն այս չքնաղ խորանները հաստատած է:

Ո՛վ այսչափ նախագուշակեալ աշխարհ, որ թերևս մեր մօտիկութիւնը կ'իմանաս. ով, որուն գեղեցկութիւնը ինծի կը սկսի երևիլ քու աչքերուդ փայլփրլոյ արփիներուն գեղեցկութեանը մէջ, ընդունէ զմեզ քու ծոցդ, թող որ ափանցդ վրայ մեր վիշտերը մոռնանք, ինչպէս երջանիկ հրաւիրեալներ բազմապայծառ խնջոյից վրայ:

Երեցիր ուրիշ անգամներու պէս, երբ բոցեղէն անուրջներ իբրև երկնաւոր ձայն մը կը սահէին մատաղ հոգոյս վրայէն. երբ կը յայտնէիր ինծի դեռ կուսական գեղեցկութիւնդ, երբ կը տեսնէի հեռուանց քու հովիտներուդ պարզուածքը և հսկայընթաց գետերդ՝ որոնց չքեղ ջրերն ոսկեհատիկ աւազնեբու վրայ կը խաղային:

Քու եզերքներդ պիտի հարստացրնեմ Եւրոպիոյ, Ափրիկէի և այգածին Հնդկաց պարգևներով. մեր ժողովուրդները քեզի հետ պիտի խնամենան, և կրօնքն, այն պահապան հրեշտակն՝ որ զերկիր սփռիելու համար յերկնից կը պանդխտանայ, իր գրկին մէջ զմեզ պիտի միացրնէ:

Խորախոյս առէք, բարեկամք իմ. այս հրեշտակս՝ որ իմ աստղս է՝ կը լուսաւորէ հանճարս և կ'ուղղէ առադաստներս. կրօնքն է՝ որ զիս հոս բերաւ, ինքն է որ հեռաւոր ափունքներ կը մղէ զիս, ինքն կը թիափարէ մեզի հետ այս ջրեղէն դաշտերուն վրայ, վասն զի ինքն իսկ ուրիշ աշխարհք մը կը փնտռէ:

Երբեմն մտածկոտ՝ ծովեզերքը թափառելով նախանձու և սիրոյ աչքերով անամպ երկնքի մը մէջէն օրավար արեգական ետևէն կ'երթայի օտար ափանց վրայ: